

ירושלים, כ"ג באייר תשע"ב

15 במאי 2012

חוזר מס' ח-06-2339

לכבוד

התאגידים הבנקאיים וחברות כרטיסי אשראי

הנדון: טיפול בפוזיציות לא נזילות
(ניהול בנקאי תקין, הוראה מס' 209)

מבוא

1. לאחר התייעצות עם הוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות, ובאישור הנגיד, קבעתי את הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 209 בנושא "טיפול בפוזיציות לא נזילות".
2. ההנחיות שבהוראה זו הן חלק מהתיקונים שנקבעו ע"י ועדת באזל לפיקוח בנקאי במסמך "Revisions to the Basel II Market Risk Framework", אשר גרסתו המעודכנת הופצה בחודש פברואר 2011. עיקר ההוראה מורכב מסעיפים 690 עד 701 הקיימים היום בהוראת ניהול בנקאי תקין 208 (הקצאת הון בגין סיכוני שוק), ואשר על פי הוראות ועדת באזל יש להעבירם לפרק חדש. מעבר לכך, כוללת ההוראה מספר סעיפים חדשים וכן תיקונים מסוימים לסעיפים הקיימים.

עיקרי ההוראה

3. ההוראה מספקת הנחיות בדבר אמידה זהירה ושמרנית של כל הפוזיציות הנמדדות לפי שווי הוגן בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, בין אם מדובר בפוזיציות בתיק למסחר ובין אם בתיק הבנקאי. עם זאת, המפקח אינו מצפה מהתאגידים הבנקאיים לשנות את נהלי האמידה הקיימים לצורך הדיווח הכספי. יתרה מכך, חלק מן השינויים שקבעה ועדת באזל, כגון הנחיות לשימוש בנתונים לא נצפים (ראו בסעיף 718(cii)) ומקסום השימוש בנתונים נצפים תוך העדפתם על נתונים לא נצפים (ראו בסעיף 718(civ)), כבר קיימים בהוראה 661 להוראות הדיווח לציבור, ולמעשה אין בהם חידוש של ממש לגבי התאגידים הבנקאיים בישראל.
4. **חלק א'** של ההוראה עוסק בהנחיות כלליות לאמידה מושכלת של הפוזיציות. חלק זה דן, בין היתר, במערכות ובבקורות הנדרשות, בשיטות להערכת שווי (שיערוך לשווי שוק ושיערוך לפי מודל), ובצורך באימות מחירים בלתי תלוי.

5. **חלק ב'** של ההוראה מתמקד בהתאמות לשווי ההוגן שייתכן ויידרשו עבור פוזיציות המאופיינות בנזילות נמוכה. ההוראה מציינת במפורש כי התאמות אלה עשויות להוסיף על השינויים בשווי הפוזיציה הנדרשים לצרכי הדיווח הכספי במטרה לשקף את חוסר נזילות של הפוזיציה (סעיף 718(cx) וכי התאמות אלה חייבות להשפיע על הרובד הראשון של ההון הפיקוחי (סעיף 718(cxii)). בנוסף, נקבעה בהוראה דרישה מפורשת לבחון את הצורך בהתאמות להערכות השווי של מכשירים מורכבים כגון חשיפות איגוח ונגזרי אשראי מסוג nth-to-default (סעיף 718(cxi-1)).

תחילה

6. מועד תחילתה של הוראה זו הוא ביום 31.12.2012.

עדכון הקובץ

7. רצ"ב דפי עדכון לקובץ הוראות ניהול בנקאי תקין. להלן הוראות העדכון:

<u>להכניס עמוד</u>	<u>להוציא עמוד</u>
209-1-5 [1] (5/12)	-----

בכבוד רב,

דוד זקן
המפקח על הבנקים

טיפול בפוזיציות לא נזילות

תוכן העניינים

<u>עמוד</u>	<u>נושא</u>
209-2	הנחיה לאמידה מושכלת
209-5	התאמות להערכות שווי שוטפות של פוזיציות פחות נזילות למטרות הון פיקוחי

א. הנחיה לאמידה מושכלת

718(c). הוראה זו מספקת לתאגידים בנקאיים הנחיות באשר לאמידה זהירה של פוזיציות הנמדדות לפי שווי הוגן (fair value), בין אם הן נכללות בתיק למסחר ובין אם בתיק הבנקאי. הנחיות אלה חשובות במיוחד לגבי פוזיציות ללא מחירי שוק ממשיים או ללא נתונים נצפים להערכת השווי, כמו גם לגבי פוזיציות המאופיינות בנזילות נמוכה, המעלות דאגה פיקוחית בנוגע לאמידה זהירה. ההנחיה לאמידה המפורטת להלן אינה דורשת מתאגידים בנקאיים לשנות את נהלי האמידה לצורך הדיווח הכספי. המפקח יעריך את עקביות נהלי האמידה בתאגיד בנקאי עם האמור בהנחיה זו. אחד הגורמים שישפיעו על הערכת המפקח אם תאגיד בנקאי צריך לבצע התאמות לאמידה לצרכים פיקוחיים לפי סעיפים 718(cx)-718(cxii), יהיה מידת העקביות בין נהלי האמידה של התאגיד הבנקאי לבין הנחיות אלה.

718(ci). מסגרת העבודה לפרקטיקת אמידה זהירה צריכה לכלול לפחות את הפריטים הבאים :

(i) מערכות ובקורות

718(cii). תאגיד בנקאי חייב להקים ולתחזק מערכות ובקורות נאותות שהנן מספיקות כדי להקנות להנהלה ולפיקוח את הביטחון בכך שאומדני התאגיד הבנקאי זהירים ואמינים. המערכות חייבות להיות משולבות במערכות ניהול הסיכונים בתוך הארגון (כגון ניתוח אשראי). מערכות אלו חייבות לכלול :

- א. מדיניות ונהלים מתועדים לתהליך הערכת שווי. אלה כוללים תחומי אחריות מוגדרים בבהירות של התחומים השונים המערבים באמידה, מקורות של מידע שוק וסקירה של הלימותם, הנחיות לשימוש בנתונים לא נצפים (unobservable inputs) המשקפים את הנחות התאגיד הבנקאי לגבי מה ישמש את המשתתפים בשוק לתמחור הפוזיציה, תדירות ביצוען של הערכות שווי בלתי תלויות, עיתוי מחירי הסגירה (timing of closing prices), נהלים להתאמת הערכות שווי, נוהלי אימות בסוף החודש או לפי דרישה (אד-הוק) ; וכן
- ב. ערוצי דיווח ברורים ובלתי תלויים (דהיינו, בלתי תלויים במשרד הקדמי) למחלקה האחראית לתהליך הערכת השווי. ערוץ הדיווח צריך להגיע בסופו לחבר הנהלה (main board executive director).

(ii) שיטות להערכת שווי**שערוך למחירי שוק (Marking-to-market)**

718(ciii). שערוך למחירי שוק הוא הערכת שווי בתדירות שאינה פחותה מתדירות יומית של פוזיציות לפי מחירי סגירה (close out) בעסקאות רגילות הזמינים ממקורות בלתי תלויים. דוגמאות למחירי סגירה זמינים כוללות מחירי מטבע חוץ, מחירי מסך (screen price), או ציטוטים של מספר ברוקרים בלתי תלויים ובעלי מוניטין.

718(civ). תאגיד בנקאי חייב לבצע שערך למחיר שוק בתדירות גבוהה ככל האפשר. יש להשתמש בצד הזהיר יותר של מחיר קנייה/מחיר מכירה (bid/offer), אלא אם התאגיד הבנקאי הוא עושה שוק משמעותי בסוג פוזיציה ספציפי ויכול לסגור את הפוזיציה (close-out) במחיר האמצע בשוק (mid-market). תאגידים בנקאיים צריכים למקסם את השימוש בנתונים נצפים רלוונטיים, ולצמצם את השימוש בנתונים בלתי נצפים כאשר אומדים שווי הוגן באמצעות שיטות להערכת שווי. אף על-פי כן, נתונים או עסקאות נצפים עלולים להיות לא רלוונטיים, למשל, במימוש כפוי (forced liquidation) או במכירה בלחץ (distressed sale), או שעסקאות עלולות להיות בלתי נצפות, למשל, כאשר השווקים אינם פעילים. במקרים כאלה, הנתונים הנצפים צריכים להילקח בחשבון, אך ייתכן שהם לא יהיו מכריעים.

שערך לפי מודל

718(cv). רק כאשר אין אפשרות לשערך למחיר שוק, תאגיד בנקאי ישערך לפי מודל (mark-to-model), אך הוא חייב להראות שהתהליך נעשה בזהירות. שערך לפי מודל מוגדר כהערכה כלשהי באמצעות בסיס התייחסות (benchmark), אקסטרפולציה או בשיטה אחרת המחושבת באמצעות נתוני קלט של שוק. כאשר משערכים לפי מודל, ראוי לנקוט ברמת שמרנות יתרה. רשויות פיקוח ישקלו את הגורמים הבאים בבואם להעריך האם השערך לפי מודל נעשה באופן זהיר:

- א. ההנהלה הבכירה צריכה להיות מודעת למרכיבי התיק למסחר או לפוזיציות שווי הוגן אחרות, שאמידתם נערכת על ידי שערך לפי מודל, ועליה להבין את מידת המהותיות של חוסר הודאות שנוצר בדיווח על הסיכון/הביצוע של העסק.
- ב. המקור לנתוני קלט של שוק צריך שיהיה מתואם במידת האפשר למחירי שוק (כאמור לעיל). יש לבחון באופן סדיר את נאותות נתוני הקלט של השוק לפוזיציה הספציפית המשוערכת.
- ג. כאשר מתודולוגיות הערכת שווי מקובלות למוצרים ספציפיים הינן זמינות, יש להשתמש בהן ככל שניתן.
- ד. כאשר המודל מפותח על ידי התאגיד הבנקאי עצמו, הוא חייב להתבסס על הנחות הולמות, שהוערכו ונבחנו על ידי גורמים מקצועיים בלתי תלויים בתהליך הפיתוח. המודל יפותח או יאושר באופן בלתי תלוי במשרד הקדמי. עליו לעבור בדיקות בלתי תלויות. בדיקות אלה יכללו תיקוף של המתמטיקה, של ההנחות ושל יישום התוכנה.
- ה. נדרשים נהלים פורמאליים לבקרת שינויים ויש להחזיק עותק מאובטח של המודל שישמש לבדיקת הערכות השווי על בסיס תקופתי.
- ו. מנהל הסיכונים חייב להיות מודע לחולשות של המודלים שבהם עושים שימוש וכיצד לתת להם ביטוי בצורה מיטבית בתוצאות הערכת השווי.
- ז. המודל יהיה נתון לסקירה תקופתית על מנת לקבוע את הדיוק של הביצועים שלו (לדוגמה, הערכה נמשכת של הלימות ההנחות, ניתוח רווח והפסד לעומת גורמי סיכון, השוואת ערכי הסגירה (close out) בפועל לתוצאות המודל).

ח. יש לבצע התאמות להערכות השווי לפי הצורך, לדוגמה, כדי לכסות על חוסר הוודאות בהערכות של המודל (ראה גם התאמות של ההערכות בסעיפים 718 (cviii) עד 718(cxii)).

אימות מחירים בלתי תלוי

718(cvi). תאגיד בנקאי יבצע אימות מחירים בלתי תלוי בנוסף לשערוך יומי לפי מחירי שוק או לפי מודל. זהו התהליך שבו מחירי שוק או נתוני קלט של המודל מאומתים בקביעות כדי לבחון את דיוקם. בעוד ששערוך יומי למחיר שוק יכול להתבצע על ידי סחרנים, אימות של מחירי שוק או של נתוני קלט של המודל צריך להתבצע בידי יחידה שאינה תלויה בחדר העסקאות, בתדירות של אחת לחודש לפחות (או, בתדירות גבוהה יותר, בהתאם לאופי השוק/פעילות המסחר). אין צורך לבצע אימות מחירים בתדירות גבוהה כמו שמבצעים שערוך יומי למחיר שוק, מאחר שהאמידה האובייקטיבית, כלומר, הבלתי תלויה, של הערכת הפוזיציות אמורה לחשוף כל טעות או הטיה בתמחור, וכך למנוע הערכות יומיות לא מדויקות.

718(cvii). לאימות מחירים בלתי תלוי נדרש סטנדרט דיוק גבוה יותר במובן זה שמחירי שוק או נתוני קלט של המודל משמשים לקביעת נתוני רווח והפסד, בזמן ששערוך יומי משמש בעיקר לדיווח להנהלה לתקופה שבין תאריכי דיווח. באימות מחירים בלתי תלוי, כאשר מקורות תמחור בלתי תלויים אינם זמינים או שמקורות התמחור סובייקטיביים יותר (לדוגמה, יש מחיר מצוטט זמין של ברוקר אחד בלבד) ייתכן שמן הראוי לנקוט אמצעי זהירות כמו ביצוע התאמות להערכות שווי.

(iii) התאמות להערכות שווי

סטנדרטים כלליים

718(cviii). כחלק מהנהלים לשערוך למחירי שוק, תאגיד בנקאי חייב לייסד ולתחזק נהלים בהם יפורטו השיקולים לביצוע התאמות להערכות שווי. המפקח מצפה מתאגיד בנקאי העושה שימוש בהערכות שווי של צד שלישי לשקול האם יש צורך לבצע התאמות להערכות שווי. שיקולים כאלו חיוניים גם כאשר מבצעים שערוך לפי מודל.

718(cix). המפקח מצפה שהתאגיד הבנקאי יביא בחשבון באופן פורמאלי לפחות את ההתאמות להערכות שווי בגין הפריטים הבאים: מרווחי אשראי שלא מומשו (unearned credit), עלויות סגירה (close-out costs), סיכונים תפעוליים, סיום מוקדם (early termination), עלויות השקעה ומימון, ועלויות אדמיניסטרטיביות עתידיות, וכן כאשר רלוונטי, סיכון מודל.

ב. התאמות להערכות שווי שוטפות של פוזיציות פחות נזילות למטרות הון פיקוחי

718(cx). תאגיד בנקאי יקבע ויתחזק נהלים הן לבחינת הצורך בהתאמות להערכות השווי הנוכחיות של פוזיציות המאופיינות בנזילות נמוכה למטרות הון פיקוחי, והן לחישוב ההתאמות. התאמות אלה עשויות להוסיף על השינויים בשווי הפוזיציה הנדרשים לצורך הדיווח הכספי, ומטרתן לשקף את חוסר הנזילות של הפוזיציה. המפקח מצפה שתאגיד בנקאי ישקול את הצורך לבצע התאמה לשווי הפוזיציה כדי לשקף חוסר נזילות נוכחי, בין אם שווי הפוזיציה נקבע באמצעות שערך לשווי שוק תוך שימוש במחירי שוק או בנתונים נצפים, בין אם על-ידי הערכות שווי של צד שלישי ובין אם באמצעות שערך לפי מודל.

סטנדרטים לפוזיציות פחות נזילות

718(cxi). מאחר שההנחות לגבי נזילות בדרישת הון בגין סיכון שוק לא תמיד עולות בקנה אחד עם היכולת של התאגיד הבנקאי למכור או לגדר פוזיציות פחות נזילות, כאשר נדרש, תאגיד בנקאי חייב לבצע התאמות להערכות השווי הנוכחיות של פוזיציות אלו, ולסקור באופן שוטף את המשך הלימותן.

הפחתת נזילות של פוזיציות עשויה להיות תוצאה של אירועי שוק. בנוסף, יש לשקול את מחירי הסגירה (close-out) של פוזיציות ריכוזיות ו/או פוזיציות מוקפאות בעת קביעת גובה ההתאמה.

תאגיד בנקאי חייב לשקול את כל הגורמים הרלוונטיים בבואו לקבוע את נאותות ההתאמות לפוזיציות פחות נזילות. גורמים אלה עשויים לכלול, בין היתר, את משך הזמן שיידרש לגדר את הפוזיציה/הסיכונים מתוך הפוזיציה, התנודתיות הממוצעת של מרווחי מחירי קנייה/מכירה (bid/offer), זמינות של ציטוטי מחירים בלתי תלויים (מספר וזהות עושי השוק), הממוצע והתנודתיות של היקפי המסחר (לרבות היקפי מסחר בתקופות של לחץ בשוק), ריכוזיות בשוק, התיישנות הפוזיציות (aging of positions), המידה שבה הערכת השווי נשענת על שערך לפי מודל, וההשפעה של סיכוני מודל אחרים, אשר אינם כלולים בסעיף 718(cx).

718(cxi-1-). באשר למוצרים מורכבים, לרבות חשיפות איגוח ונגזרי אשראי מסוג to-defaultth, תאגיד בנקאי חייב להעריך במפורש את נחיצות ההתאמות להערכות השווי, על מנת לשקף שני סוגים של סיכון מודל: סיכון מודל הכרוך בשימוש במתודולוגיית הערכה שעלולה להיות שגויה; וסיכון הכרוך בשימוש בפרמטרים לכיול שאינם נצפים (ושעלולים להיות שגויים) במודל הערכת השווי.

718(cxii). ההתאמות להערכות השווי הנוכחיות של פוזיציות פחות נזילות, המתבצעות על פי סעיף 718(cxi) חייבות להשפיע על הרובד הראשון של ההון הפיקוחי, והן עשויות להיות גבוהות יותר מהתאמות להערכות שווי שנעשות לפי תקני דיווח כספי וסעיפים 718 (cviii) ו-718 (cix).